

**TA'LIMDA IQTISODIYOT, MENEJMENT VA RAQAMLI INNOVATSIYALAR:
ZAMONAVIY TENDENSIYALAR VA YONDASHUVLAR**

Orzikulova Charoz Raxmatovna

Renessans ta'lim universiteti katta o'qituvchi, Xalq ta'limi a'lochisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10814793>

***Annotatsiyao** Ushbu keng qamrovli maqola zamonaviy ta'limda iqtisodiyot, menejment va raqamli innovatsiyalarning kesishishini o'rganadi. Unda ta'limni shakllantiruvchi rivojlanayotgan iqtisodiy kuchlar, samaradorlik va samaradorlikni rag'batlantiradigan transformativ boshqaruv amaliyoti hamda raqamli innovatsiyalarning o'qitish va o'rganishga ta'sir etuvchi omillar ta'kidlangan.*

***Kalit so'zlar:** Iqtisodiyot, menejment, raqamli innovatsiyalar, ta'lim, globallashtirish, bozor dinamikasi, resurslarni taqsimlash, adolatli kirish, strategik rejalashtirish, ma'lumotlarga asoslangan qarorlar qabul qilish, texnologiya integratsiyasi, shaxsiylashtirilgan ta'lim, onlayn platformalar, hamkorlikdagi o'quv muhiti, ta'lim yetakchiligi.*

Iqtisodiyot, menejment va raqamli innovatsiyalar zamonaviy ta'limni shakllantirishda hal qiluvchi tarkibiy qismlarga aylandi. Texnologiya rivojlanishda davom etar ekan, ta'lim landshafti o'qitish metodologiyasi va ma'muriy amaliyot nuqtai nazaridan sezilarli o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda. Ushbu evolyutsiya raqamli ko'nikmalar va innovatsiyalar birinchi o'rinda turadigan tez o'zgaruvchan dunyoga moslashish zaruratining tobora ortib borayotgan e'tirofi bilan bog'liq.

Iqtisodiyot sohasida asosiy e'tibor ta'lim tizimlariga ta'sir etuvchi iqtisodiy kuchlarni tushunishga qaratildi. Bu globallashtirish, raqamlashtirish va bozor dinamikasining ta'lim muassasalariga ta'sirini tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Bundan tashqari, siyosatchilar va o'qituvchilar resurslarni taqsimlashni optimallashtirish va barcha uchun sifatli ta'limdan teng foydalanishni ta'minlashga intilayotgani sababli, ta'limning iqtisodiy qiymatiga e'tibor kuchaymoqda.

Ta'limdagi menejment ham raqamli asr talablariga javob berish uchun rivojlandi. Ta'lim yetakchiligi va boshqaruviga nisbatan an'anaviy yondashuvlar qayta belgilanmoqda, bunda strategik rejalashtirish, ma'lumotlarga asoslangan qarorlar qabul qilish va ma'muriy samaradorlikni oshirish uchun texnologiyalardan foydalanishga katta e'tibor qaratilmoqda. Maktab rahbarlaridan nafaqat kuchli ta'lim darajasi, balki zamonaviy ta'lim tizimlarining murakkabliklarini samarali boshqarish uchun ishbilarmonlik va raqamli savodxonlikka ham ega bo'lishlari kutilmoqda.

Raqamli innovatsiyalar, ehtimol, zamonaviy ta'limdagi eng o'zgaruvchan kuchdir. Texnologiyani o'qitish va o'rganishga integratsiyalashuvi shaxsiylashtirilgan va interaktiv ta'lim tajribasi uchun yangi imkoniyatlar ochdi. Onlayn ta'lim platformalaridan tortib raqamli sinf vositalariga qadar texnologiya bilimlarni qanday olish va almashishni qayta shakllantirmoqda. Bundan tashqari, raqamli innovatsiyalar o'qituvchilar, talabalar va ota-onalar o'rtasida yanada ko'proq hamkorlik qilish imkonini beradi, bu esa yanada bog'langan va dinamik ta'lim ekotizimini rivojlantiradi.

Iqtisodiyot, menejment va raqamli innovatsiyalarning kesishishi ta'limda chuqur o'zgarishlarga olib keladi. Ushbu zamonaviy tendentsiyalar va yondashuvlarni o'zlashtirgan holda, o'qituvchilar va siyosatchilar o'quvchilarni raqamli asrda muvaffaqiyatga tayyorlaydigan yanada inklyuziv, samarali va samarali ta'lim tizimlarini yaratishlari mumkin.

Ta'limdagi iqtisod:

- Globallashuv: ta'lim tizimlariga global iqtisodiy tendentsiyalar ta'sir qiladi, bu esa xalqaro hamkorlik, madaniy almashinuv va global miqyosda raqobatbardosh ko'nikmalarga bo'lgan ehtiyojning ortishiga olib keladi.

- Bozor dinamikasi: Ta'lim tobora ko'proq bozor sifatida qaralmoqda, raqobatbardosh muassasalar sifatini yaxshilash, turli dasturlarni taklif qilish va o'zgaruvchan talablarga moslashishga undaydi.

- Resurslarni taqsimlash: samarali va samarali ta'lim natijalarini ta'minlash uchun resurslarni, jumladan, moliyalashtirish, infratuzilma va inson kapitalini taqsimlashni optimallashtirishga e'tibor kuchaymoqda.

- Adolatli foydalanish: Iqtisodchilar va siyosatchilar, ayniqsa, marginal va kam ta'minlangan jamoalar uchun ta'lim olish imkoniyatidagi nomutanosibliklarni bartaraf etish, ijtimoiy harakatchanlik va iqtisodiy rivojlanishga ko'maklashish ustida ishlamoqda.

Ta'limda menejment:

- Strategik rejalashtirish: Ta'lim rahbarlari maqsadlarni belgilash, resurslarni taqsimlash va natijalarni baholash uchun strategik rejalashtirish jarayonlaridan foydalanib, tashkilot maqsadlari kengroq ta'lim maqsadlariga mos kelishini ta'minlaydi.

- Ma'lumotlarga asoslangan qarorlar qabul qilish: Maktablar va muassasalar qarorlar qabul qilishda ma'lumotlar tahliliga tobora ko'proq tayanmoqda, masalan, talabalar faoliyati to'g'risidagi ma'lumotlar, ro'yxatga olish tendentsiyalari va manfaatdor tomonlarning fikr-mulohazalari.

- Texnologiya integratsiyasi: boshqaruv amaliyoti ma'muriy jarayonlarni soddalashtirish, muloqotni yaxshilash va o'qituvchilar, talabalar va ota-onalar o'rtasidagi hamkorlikni yaxshilash uchun texnologiyadan foydalanmoqda.

- Etakchilik ko'nikmalari: Ta'lim rahbarlari bir qator ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak, jumladan, ta'lim tajribasi, moliyaviy qobiliyat, muloqot qobiliyatlari va murakkab tashkiliy tuzilmalarni boshqarish qobiliyati.

Ta'limda raqamli innovatsiyalar:

- Shaxsiylashtirilgan ta'lim: Texnologiya o'quvchilarning individual ehtiyojlarini qondiradigan, moslashtirilgan ta'lim tajribasi va tezligini ta'minlaydigan moslashuvchan o'quv platformalarini ta'minlaydi.

- Interfaol ta'lim vositalari: simulyatsiyalar, virtual haqiqat va o'yinlashtirilgan o'quv muhitlari kabi raqamli vositalar o'quvchilarning faolligini va tushunishni kuchaytiradi.

- Onlayn ta'lim platformalari: Institutlar tobora ko'proq onlayn kurslar va daraja dasturlarini taklif qilmoqdalar, bu esa butun dunyo bo'ylab talabalar uchun moslashuvchanlik va ta'lim olish imkoniyatini ta'minlaydi.

- Hamkorlikdagi ta'lim muhitlari: Texnologiya talabalar va o'qituvchilar o'rtasidagi hamkorlikni osonlashtiradi, geografik to'siqlarni yo'q qiladi va o'zaro bog'liq bo'lgan ta'lim tajribasini targ'ib qiladi.

Iqtisodiyot, menejment va raqamli innovatsiyalar integratsiyasi talabalarni raqamli davr muammolariga tayyorlashda samaradorlik, inklyuzivlik va samaradorlikni rag'batlantirish orqali ta'limni qayta shakllantirmoqda. Keling, har bir jihatni batafsil ko'rib chiqaylik:

Ta'limdagi iqtisod:

- Globallashuv: ta'lim tizimlariga global iqtisodiy tendentsiyalar ta'sir qiladi, bu esa xalqaro hamkorlik, madaniy almashinuv va global miqyosda raqobatbardosh ko'nikmalarga bo'lgan ehtiyojning ortishiga olib keladi.

- Bozor dinamikasi: Ta'lim tobora ko'proq bozor sifatida qaralmoqda, raqobatbardosh muassasalar sifatini yaxshilash, turli dasturlarni taklif qilish va o'zgaruvchan talablarga moslashishga undaydi.

- Resurslarni taqsimlash: samarali va samarali ta'lim natijalarini ta'minlash uchun resurslarni, jumladan, moliyalashtirish, infratuzilma va inson kapitalini taqsimlashni optimallashtirishga e'tibor kuchaymoqda.

- Adolatli foydalanish: Iqtisodchilar va siyosatchilar, ayniqsa, marginal va kam ta'minlangan jamoalar uchun ta'lim olish imkoniyatidagi nomutanosibliklarni bartaraf etish, ijtimoiy harakatchanlik va iqtisodiy rivojlanishga ko'maklashish ustida ishlamoqda.

Ta'limda menejment:

- Strategik rejalashtirish: Ta'lim rahbarlari maqsadlarni belgilash, resurslarni taqsimlash va natijalarni baholash uchun strategik rejalashtirish jarayonlaridan foydalanib, tashkilot maqsadlari kengroq ta'lim maqsadlariga mos kelishini ta'minlaydi.

Xulosa qilib aytganda, iqtisodiyot, menejment va raqamli innovatsiyalarning yaqinlashuvi ta'lim manzarasini tubdan o'zgartirmoqda. Bu kuchlar nafaqat ta'limning qanday berilishi va boshqarilishini o'zgartiribgina qolmay, balki butun dunyo bo'ylab ta'lim tizimlarining maqsad va natijalarini qayta belgilab beradi.

Iqtisodiy nuqtai nazardan, ta'lim tobora ko'proq inson kapitaliga muhim sarmoya sifatida qaralmoqda, bunda asosiy e'tibor adolatli foydalanish va yuqori sifatli natijalarni ta'minlash uchun resurslarni optimallashtirishga qaratilgan. Ushbu siljish individual farovonlik va jamiyat taraqqiyotida ta'limning iqtisodiy ahamiyatini kengroq e'tirof etishni aks ettiradi. Boshqaruv nuqtai nazaridan, ta'lim etakchiligining an'anaviy ierarxik modellari o'z o'rnini yanada tezkor, ma'lumotlarga asoslangan yondashuvlarga bo'shatib bermoqda. Ma'lumotlar tahlili va texnologiya integratsiyasidan iborat bo'lgan strategik rejalashtirish ta'lim muassasalariga o'zgaruvchan talablarga moslashish va operatsion samaradorlikni oshirish imkonini beradi.

Raqamli innovatsiyalar, ehtimol, ta'lim va ta'limni inqilob qiladigan eng buzuvchi kuchdir. Texnologiya o'quvchilarning individual ehtiyojlari va afzalliklarini qondiradigan shaxsiylashtirilgan, interaktiv ta'lim tajribasini ta'minlaydi. Onlayn platformalar va raqamli vositalar ta'limga kirishni kengaytirmoqda va butun dunyo bo'ylab talabalar, o'qituvchilar va jamoalar o'rtasida hamkorlikni rivojlantirmoqda.

Umuman olganda, ushbu tendentsiyalar va yondashuvlar o'quvchilarni raqamli asrda muvaffaqiyatga tayyorlashda yanada inklyuziv, samarali va samaraliroq bo'lgan yangi ta'lim davrini boshlab bermoqda. Ushbu zamonaviy amaliyotlarni o'zlashtirgan holda, o'qituvchilar va siyosatchilar ta'lim 21-asrda va undan keyingi davrda jamiyat taraqqiyoti va shaxsiy imkoniyatlarni kengaytirishning asosi bo'lib qolishini ta'minlashi mumkin.

REFERENCES

1. Levin, H. M. (2012). Ta'lim iqtisodiyoti. Routledge.
2. Spillane, J. P., Diamond, J. B., Burch, P., Hallett, T., Jita, L. va Zoltners, J. (2002). O'quv jinnixonasida boshqaruv: maktab menejerlari uchun qo'llanma. O'qituvchilar kolleji matbuoti.
3. Selvin, N. (2011). Ta'lim va texnologiya: asosiy masalalar va bahslar. Continuum xalqaro nashriyot guruhi.
4. Watson, J. va Gemin, B. (2008). 21-asr ta'limi: texnologiyaning o'rnini. NCREL.
5. Fullan, M. (2013). Stratosfera: texnologiya, pedagogika va bilimlarni o'zgartirishni integratsiyalash. Pearson.

6. OECD. (2015). Talabalar, kompyuterlar va o'rganish: ulanishni o'rnatish. OECD nashriyoti.
7. Kuba, L. (2001). Haddan tashqari sotilgan va kam foydalanilgan: sinfdagi kompyuterlar. Garvard universiteti matbuoti.
8. Chjao, Y. (2012). Jahon toifasidagi talabalar: ijodiy va tadbirkor talabalarni tarbiyalash. Corwin Press.
9. Kristensen, C. M., Xorn, M. B. va Jonson, C. V. (2008). Sinfni buzish: buzg'unchi innovatsiyalar dunyoni o'rganish usulini qanday o'zgartiradi. MakGrou-Xill.
10. Kuban, L., Kirkpatrick, H. va Pek, C. (2001). O'rta maktab sinflarida texnologiyalardan yuqori foydalanish va kam foydalanish: ko'rinadigan paradoksni tushuntirish. American Educational Research Journal, 38(4), 813-834.